

MustRead 28.7.2022

Tämä artikkeli on julkaistu [Creative Commons CC BY-ND 4.0 -lisensillä](#)

Ilman uudistuksia Venäjä ajautuu vääjäämättä syviin sisäisiin ongelmiin. Epäselvää vain on, miten nopeasti ongelmat kasautuvat ja miten maan senhetkinen johto aikoo näitä ongelmia ratkoa.

Presidentti Vladimir Putinin vakavasta sairaudesta ja kiihtyvistä valtapelistä huhutaan Moskovassa. Maan uudistukset ovat jäissä. Venäjän 1990-luvun uudistajia on pidätetty, tuomittu ja osa on lähtenyt maanpakoon. Ilman uudistuksia Venäjä on turvallisuusuhka itselleen ja muille, kirjoittaa professori Kari Liuhto Turun yliopiston kauppakorkeakoulusta.

***

On kiistatonta, että Venäjältä on Putinin aikana tullut näennäisdemokratia, ja maa on kenties matkalla kohden poliisivaltiota tai jopa sotilasdiktatuuria. Valta keskittyy presidentille, ja presidentinhallinto käyttää tätä valtaa jo nyt tavalla, jota ei demokratioissa hyväksyttäisi.

Venäjän muiden valtakeskittymien rooli Venäjän kehityksessä ei ole läheskään niin merkittävä kuin presidentinhallinnon. Näitä keskittymiä ovat esimerkiksi hallitus, parlamentti, aluekuvernöörit, suurliikemiehet, kirkko, vapaa media tai oppositio.

Vakaus on harhaa

Vallan liiallinen keskittyminen presidentille ei luo vakautta – päinvastoin. Myös Venäjän pysähtyneisyyden ympäröimä vakaus on harhaa. Tämä näennäisvakaus voi nimittäin äkisti purkautua yhteiskunnallisena liikehdintänä erityisesti tilanteessa, jossa Putinia lähellä oleva silovikien eliitti alkaisi nähdä tarpeen ennenaikaiselle presidenttivaihdokselle. Silovikit koostuvat turvallisuus-, järjestys- ja sotilasorganisaatioiden mahtimiehistä.

Putinin virallinen kannatus on Ukrainaan hyökkäyksen jälkeen noussut reilusta 60 prosentista yli 80 prosenttiin. Vaikken itse enää luota Venäjän mielipidetiedusteluihin, on selvää, että myös Putinin todellinen kannatus on korkea. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että kymmenet miljoonat venäläiset tukevat Putinin politiikkaa.

Tosin Venäjän poliittisen vaihtoehdottomuuden ja vapaan median alennustilan takia suurin osa Putinin tukijoista ei todellisuudessa tiedä, millaista politiikkaa he tukevat. Venäläiset näyttävät siis tietävän, ketä he tukevat – mutta he eivät tiedä, mitä he tukevat kannattaessaan Putinia.

Vielä 14 vuotta Putinia?

Putin täyttää tämän vuoden lokakuussa 70 vuotta. Hänellä on läntisten tiedustelupalveluiden väitteiden mukaan syöpä. Venäjällä ei ole tapana julkistaa lääkärin arviota presidentin terveydentilasta, ja tätä nykyä kaikkeen Venäjän hallinnon julkaisemaan tietoon tulee suhtautua varauksella.

Venäjän perustuslakimuutoksen myötä Putin voi jatkaa presidenttinä vuoteen 2036 saakka. KGB-koulutuksen saanut Putin ei luota edes lähimpiinsä, ja miksi luottaisikaan, sillä hänet on länsitiedustelutietojen mukaan yritetty murhata tämän vuoden maaliskuussa.

Putin päätti hyökkäyssodan aloittamisesta Ukrainaan, ja Venäjän armeija on mitä todennäköisimmin syyllistynyt sotarikoksiin Ukrainassa. Tästä seuraa se, että Putin on vastuussa näistä rikoksista, minkä olemme kuulleet myös Yhdysvaltain presidentti **Joe Bidenin** lausumana.

Putinin sotarikossyyllisyys merkitsee käytännössä sitä, että hän pyrkii jatkamaan presidenttinä kuolemaansa saakka, jollei hän sitten löydä itselleen uskollista marionettia.

Dmitri Medvedevin mahdollisuus toimia Putinin marionettina uudemman kerran ei ole todennäköistä, mutta tätäkään vaihtoehtoa ei voida poissulkea. Myöskään **Dmitri Patrushevia** ei tule unohtaa, kun arvuutellaan Putinin seuraajaa. Dmitri Patrushev on Putinin lähipiiriin kuuluvan **Nikolai Patrushevin** 45-vuotias poika ja Venäjän tämänhetkinen maatalousministeri.

Tosin luotettavuuttakin tärkeämmäksi valintakriteeriksi voi osoittautua oma-aloitteisuuden ja kunnianhimon puuttuminen. Eli Putin voi hyvinkin päätyä yhteiskunnallisesti nimettömän statistin valintaan, jos hän päättää tarvitsevansa poliittista saattohoitoa.

Kiina-riippuvuus kasvaa

Putinin elinikäinen valtakausi johtaisi hyvin todennäköisesti Venäjän yhteiskunnallisen pysähtyneisyyden ja repression lisääntymiseen sekä yhä aggressiivisemmaksi muuttuvaan ulkopolitiikkaan. Sen seuraava uhri voi löytyä Kaukasukselta, Moldovasta, Keski-Aasiasta tai jopa Balkanilta.

Mitä luultavimmin Venäjän suhteet länteen tulevat viilenemään entisestään, ja Venäjä ajautuu taloudellisesti Kiinan etupiiriin. Kiina muodostaa jo tällä hetkellä viidenneksen Venäjän ulkomaankaupasta. Kiinan osuus ylittää jo lähitulevaisuudessa kolmanneksen, mikä ei ole ongelmatonta Venäjän johdolle.

Venäjän ajautuminen Kiinan etupiiriin hirvittää useita Venäjän turvallisuuselimien edustajia, minkä takia he voivat nähdä velvollisuudekseen syrjäyttää Putin Venäjän edun nimissä. Vaikka Putinin syrjäyttäminen onnistuisikin, en usko, että Venäjän linja muuttuisi ratkaisevasti. Putinin korvaisi vain toinen siloviki.

Tosin presidenttivaihdoksen etuna olisi se, että se helpottaisi Ukrainan sodan lopettamista verukkeella, että Putin aloitti sodan ja nyt hän on poissa. Putinin seuraajakaan tuskin on valmis vapaaehtoisesti luovuttamaan takaisin Venäjän Ukrainalta valtaamia alueita.

Pitkittänyt putinismi johtaisi siihen, että edessä on talouden rapautuminen ja lopulta umpikuja. Ajautuminen umpikujaan ei tapahdu nopeasti, mutta se tapahtuu vääjäämättömästi ilman merkittäviä uudistuksia.

Uudistuskyky ja -halu puuttuvat

Umpikujasta Venäjä voi pyrkiä pois pakkouudistuksella. Ei ole kuitenkaan takeita uudistuksen onnistumiselle, sillä Putinin aikana Venäjä on menettänyt merkittävästi uudistuskykyään ja jopa uudistushaluaan.

Venäjä kaipaisi kipeästi muun muassa seuraavia uudistuksia – lista on pitkä.

Venäjän tulisi luoda toimintaedellytykset vapaalle medialle (Venäjä tarvitsee erityisesti Kremlistä vapaata valtakunnallista TV-kanavaa). Parlamentin asemaa pitäisi vahvistaa. Puolueiden äänikynnystä parlamenttiin tulisi alentaa ja puolueiden tasapuolisia toimintaedellytyksiä parantaa.

Oikeusistuinten riippumattomuus pitäisi varmistaa. Kansalaisten tasa-arvoisuutta tulisi lisätä (esimerkiksi progressiivisen tuloveron ottaminen käyttöön, eläkkeiden kasvattaminen ja oligarkian ja korruption vastainen taistelu). Budjettimenoja tulisi siirtää turvallisuuskoneistolta tulevaisuutta rakentaviin toimiin (esimerkiksi opetuslaitosten rahoitusta lisättävä).

Näiden toteutuminen edellyttäisi sitä, että Venäjän johdossa olisi henkilö, joka olisi enemmän kiinnostunut demokratiasta ja maansa vakaasta tulevaisuudesta kuin vallan keskittämisestä itselleen ja Venäjän suurvalta-aseman palauttamisesta.

1990-luvun uudistajat ovat jo hyvin iäkkäitä. Itse asiassa osa heistä on jo kuollut. Muutama heistä istuu jo vankilassa, ja eräät heistä ovat lähteneet maanpakoon. Nuoremman sukupolven uudistuskyvystä ei ole varmuutta.

Jos kuitenkin välttämätön uudistus jätetään tekemättä, Venäjä ajautuu ennen pitkää sisäiseen kaaokseen. Sisällissota ja Venäjän hajoaminen eivät ole nurkan takana, mutta niitäkään ei tulisi tulevissa skenaariossa kokonaan sivuuttaa.

Venäjän turvallisuusneuvoston varapuheenjohtaja Medvedev on väläytellyt myös kolmannen maailmansodan syttymisen mahdollisuutta, jos Venäjän nykyjohto tuomitaan sotarikoksista. Itse en usko, että Venäjä tietoisesti sytyttäisi kolmannen maailmansodan, sillä ydinsodassa ei ole voittajia ja Venäjä olisi sodan varma häviö.

Olen kuitenkin huolissani siitä, että sota voi laajentua Ukrainasta länteen vahingossa. Jo sodalla uhkailu lisää sodan syttymisen todennäköisyyttä.

Varoitusmerkkejä vuosia sitten

Varoituksia Venäjän poliittisen riskin kasvusta on esitetty jo vuosikausien ajan, mutta niitä ei ole uskottu. Esimerkiksi toimittaja **Kimmo Lundénin** tekemässä *Kauppalehden haastattelussa* maaliskuussa 2008 venäläisen Jukos-yhtiön kansallistaminen ja BP:n epäonnistunut investointi Venäjälle saivat minut varoittamaan Fortumia sijoittamasta Venäjälle ylenpalttisesti.

Haastattelussa totesin seuraavaa: ”*Mielestäni Mikael Lilius [Fortumin senhetkinen toimitusjohtaja] pelaa jonkin sortin venäläistä rulettia. Jos hän onnistuu, tuliaisina ovat suuret voitot ja bonukset. Jos taas epäonnistuu, käy kuten Soneralla Saksan umts-peleissä.*”.

Näyttää siltä, että Fortum tulee menettämään Venäjän investointiensa ja Uniper-ostonsa takia enemmän kuin Sonera Saksassa. Soneran tappio Saksassa oli reilut neljä miljardia euroa eli liki 1 000 euroa suomalaista kohden.

Pari vuotta myöhemmin jatkoin varoittelua Venäjän kasvavista poliittisista riskeistä, koska eteeni tuli enenevässä määrin uutisia Venäjän uudistushalun hiipumisesta. Esittämiäni varoituksia stagnaatiosta ei suoranaisesti tyrmätty, mutta niihin suhtauduttiin epäuskoisesti.

Olen useita kertoja soimannut itseäni siitä, etten kyllin aktiivisesti levittänyt varoituksiani Venäjää uhanneesta pysähtyneisyydestä reilut 10 vuotta sitten. Puolustuksena passiivisuudelleni on kuitenkin se, että silloin ei ollut vielä riittävää varmuutta Venäjän tulevasta kehityksestä. Olihan Venäjällä takanaan vuosikymmenen jatkunut ripeän kasvun kausi. Tällä hetkellä Venäjän tuleva kehityskulku näyttää huomattavasti selvemältä kuin vuosikymmen sitten.

Mitä diktatuuriin marssiva Venäjä merkitsee Suomelle?

Pohdin alustuksessani vuosi sitten, mitä Venäjän kehitys kohden diktatuuria voisi merkitä Suomelle. Päädyin ehdottamaan maallemme Silta ja suoja –strategiaa. Venäjän alettua hyökkäyssodan Ukrainassa Suomea suojaavien toimenpiteiden merkitys korostuu. Suomen tulisi muun muassa vahvistaa maamme sotilaallista puolustuskykyä entistä määrätietoisemmin.

Maamme Nato-jäsenyys tukee tätä päämäärää, mutta jäsenyys Natossa ei riitä. Puolustusvoimien, rajavartiolaitoksen, poliisin ja eräiden muiden turvallisuuden kannalta tärkeiden viranomaisten rahoitusta on merkittävästi lisättävä jopa valtion muiden menojen kustannuksella, sillä Venäjä on jälleen kerran osoittanut, että se kunnioittaa vain sotilaallista voimaa. Suomalainen sosiaaliturva on heikennettyäkin parempi kuin venäläinen.

Toivon, että tämän artikkelini varoittavat sanat otetaan vakavammin kuin reilut 10 vuotta sitten esittämäni, sillä nyt on selvää, että Venäjällä on edessään äärimmäisen vaikeat vuodet. Näennäisvakaa Venäjä tulee lisäämään turvallisuusriskejä myös Itämeren alueella.

Toivon myös sitä, että Putinin jälkeinen presidentti ymmärtää uudistusten tarpeen ja onnistuu uudistusten toteutuksessa. Koska viime mainitusta ei kuitenkaan ole takeita, on viisaampaa varautua Venäjän epävakaaseen tulevaisuuteen kuin pelkästään toivoa Venäjälle parasta. Varautuminen maksaa loppu viimeksi vähemmän kuin se, että Venäjän kaaos yllättää meidät taas.

Venäjällä on yhä mahdollisuus onnistua, mutta onnistumisen todennäköisyys ei ole suuri, ja onnistumisen mahdollisuus hupenee päivä päivältä, jos se jatkaa nykylinjalla. Uskon, että pääosa suomalaisista toivoo uudistuksen tien valitsevalle Venäjän johdolle menestystä. Suomi on yhä Venäjän paras naapuri tulevasta Nato-jäsenyydestämme huolimatta.

Kari Liuhto
Professor, Director
Pan-European Institute, Turku School of Economics, University of Turku
Finland